

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשבת קודש פרשת מטות מסעי תשע"ט לפ"ק

יציא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף קי"א

בסעודה שלישית

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

אמנם מה שנודרו לקיים המצוה תיכף, אין בזה אלא משום זריזין מקדימין למצות, וכיון שזירו זה יביאנו למות במוקדם, שהרי אמר לו 'אחר' תאסף אל עמיק, וכל 'אחר' סמוך (ב"ר מד-ד), אם כן הותר ליה לאחר מלחמת מדין בכמה שנים, שהרי לא נצטוה לעשותו תיכף, ואיכא מצות וחי בהם ולא שימות בהם, ועל מצות זריזין אין למסור נפשו. ויתכן שכיון שעל מצוה זו נצטוה למסור נפשו, ואין חייו חשובין כנגדו, גם לגבי זריזין למצוה זו, ליכא משום וחי בהם. נויש לדון במי שבא לידו מצות קידוש השם, שחייב למסור נפשו עליו, ונותנין ברירה לידו להורגו היום או למחר, אי יש חיוב עליו לאחרו משום וחי בהם, שהוא גם על חיי שעה, או יש חיוב להקדים משום זריזין מקדימין למצות, כי לגבי מצוה זו אין מתחשבין בחיי האדם, שהרי צריך למסור נפשו עליה].

ואפשר לומר עוד, דכנראה טעם שמותר לעבור על מצוה בפיקוח נפש עבור חיי אדם, משום דיש בזה סברא חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה (יזמא שם). וזה לאו דוקא בשבת אלא הוא הדין שאר מצות

נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים, אחר תאסף אל עמיק, וידבר משה אל העם לאמור, החלצו מאתכם אנשים לצבא וגו' (לא-ב). ולכאורה לאיזה צורך הודיע ה' למשה זאת, כי אחר זה יאסף אל עמיו. ונראה כי רצה ה' להודיע לכל צדקתו של משה, שאף על פי ששמע שמיתתו תלויה בדבר, עשה בשמחה ולא איחר (רש"י). ומבואר יותר בילקוט (רמז תשפה) אילולי בקש משה שלא למות, לא מת, שאמר לו הקב"ה אם אין אתה מתנקם בשונאיהם של ישראל אין אתה מת, והיה יושב לו עשרים שנה או שלשים שנה, אלא אמר משה אין רשות בידינו לעכב את המצוה ע"כ.

ולכאורה הא קיימא לן (יזמא פה:) וחי בהם (ויקרא יח-ה), ולא שימות בהם ע"ש. והיינו שאין אדם חייב למסור חייו עבור קיום מצוה, אלא בשלש עבירות לבד, ואם כן איך מסר נפשו עבור קיום מצות עשה של נקום נקמת בני ישראל. וצריך לומר דכיון שה' אמר לו נקום וגו' גם כאשר אחר תאסף אל עמיק, הרי נצטוה שעל מצוה זו לא נאמר וחי בהם, והוי אצלו כמו שאר השלש עבירות שמחוייב למסור נפשו עבור קיומם.

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

ברגשי גיל ושמחה ומתוך שבח והודי' להשי"ת, הננו מגישים מעומקא דליבא, ברכת מזלא טבא וגדיא יאה, קדם עטרת ראשנו

~ כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ~

לרגל השמחה השרויה בהכנסת נכדו היקר הב' צבי הירש נ"ו בן בנו הרה"ג רבי יהושע שליט"א לעול התורה והמצות יהא רעווא שיזכה לשובע שמחות ורב תענוג ונחת דקדושה מכל יו"ח מתוך בריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת גוא"צ בב"א.

ומשתחיים רווחים, ואיך יתכן שיתדרדרו כל כך עד שיעברו העבירות היותר החמורות, ולא עשה המקדש עליהם אותה לטובה, ליראה ולאהבה את ה'. וזו היתה שאלתם 'על מה אבדה הארץ', איך באו לידי כך שאבדה הארץ. אבל התשובה על זה, כי נגד היצר הרע אין שום תרופה אלא לימוד התורה, וכל שאר הסגולות הם רק להוספה אחר הלימוד, וכמאמרם (קידושין ל:): בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין. ובלי תורה יכולים ליפול לבאר שחת עד הדיוטא התחונה. וגם כאשר מכיר ורואה גדולת הבורא, עלול לחטוא, והגם שאינו מובן איך יתכן כזאת, כבר אמרו (סוטה ג): אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס רוח בו שטות ע"כ. הרי לנו כי בשעת החטא אדם אובד שכלו, ויוכל לראות נסים בעיניו, ולא יוכל להתגבר על תאוותו. ורק התורה שעליה נאמר (תהלים יט-ח) עדות ה' נאמנה 'מחכימת פתי', נוטלת ממנו הרוח שטות, שיוכל לנצח יצרו. וזהו שהשיב ה', כי סיבת אבדת הארץ היא 'על עזבם את תורתני', וכאשר אין להאדם התבלין של תורה, עלול לרדת עד שפל המדריגה.

*

אמנם אכתי צריך ביאור אריכות הלשון, על עזבם את תורתני 'אשר נתתי לפניכם', שכנראה היא מיותרת. ועוד דהוי ליה למימר, אשר נתתי להם, ולמה אמר 'לפניהם'. ונראה דהנה באור החיים הק (פ' ואתחנן) פירש הכתוב, ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום (ד-ד), על פי מה שכתב הרמב"ם (ה' יסודי התורה ו-ב) וזה לשונו, וז' שמות הם הויה וכו'. כל המוחק אפילו אות אחת מז' שמות אלו לוקה, כל הנטפל לה' מלפניו מותר למוחקו וכו', מלאחריו כגון ר' של אלקיך, כס של אלקיכם, אינם נמחקים, והרי הם כשאר אותיות של שם שהשם מקדשם ע"כ. והוא מה שנתכוין לומר להם במאמר ואתם הדבקים בה', פי' לפי ששם זה המיוחד שם הויה-ה אין אות נדבקת ונסמכת לו מלאחריו אלא מלפניו כגון לה' בה' כה', ואותיות אלו אין בהם קדושה ומותר למוחקם, ואם כן תהיה דביקות ישראל בה' בדרך זה שאין ה' מקדשם, לזה גמר אומר אלקיכם, פי' דביקות זה שאתם דבקים בה' אינה כדביקות האותיות שמלפניו אלא כאותיות שמלאחריו, שהם כס של אלקיכם, שהם קדושים כשאר האותיות של השם עכדה"ק.

(ביאור הלכה סימן שכט), והיינו שבמיתתו לא יוכל לקיים עוד שום מצוה, וכדאי לבטל מצוה חדא, שיוכל לקיים אחר כך הרבה מצות. והנה הא דליכא חיוב מצוה במיתתו, היא משום דכתיב (תהלים פח-ו) במתים חפשי, ודרשו (שבת ל:). כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצות ע"ש. אמנם במשה רבינו מצינו שאמרו חז"ל (סוטה יג:): יש אומרים לא מת משה, כתיב הכא (דברים לד-ה) וימת שם, וכתיב התם (שמות לד-כח) ויהי שם עם ה', מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש ע"ש. על כן ליכא במשה רבינו הפטור של וחי בהם ולא שימות בהם, כי גם במיתתו לא יהא חפשי מן המצות, כיון שעומד ומשמש ולא מת. [גם יש לומר על פי מה שכתוב בש"ך (יו"ד סימן קנו סק"ה) דאדם גדול וחסיד רשאי למסור נפשו גם על מצוה קלה ע"ש. והאריך בביאורו בישמח משה (פ' כי תשא) ע"ש]. – על כל פנים אנו רואים מכאן עוצם אהבתו של משה לעשות רצון קונו, שעומד לוותר על ימי חייו, כדי להיות מן הזריזין לקיים מצות ה'.

*

וביתר ביאור נראה לשלב הדברים לימי המצרים, הימים הללו שאנו מקוננים על חורבן בית מקדשינו. הנביא אומר (ירמיה ט-יא) מי האיש החכם ויבן את זאת וגו', על מה אבדה הארץ וגו'. ואמרו חז"ל (נדרים פא:). דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו דכתיב (שם) ויאמר ה' על עזבם את תורתני אשר נתתי לפניכם וגו' ע"ש.

ולכאורה צריך ביאור, הא אמרו חז"ל (יומא ט:): מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שלשה דברים שהיו בה, עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכת דמים ע"כ. ואיך יתכן שנביאים ומלאכים לא ידעו חטאם. ומה גם שהחטאים הללו לא היו בצנעה, דהא אמרו (שם) ראשונים שנתגלו עונם [לא היו מכסין פשעיהם] נתגלה קצם [לפי מלאות לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם] ע"כ. הרי דהחטאים היו בגלוי ואיך לא פירשוהו.

אך הביאור הוא, הן עשרה נסים נעשו בבית המקדש (אבות ה-ה), ואם כן ראו כל ישראל בעיני בשר כבוד ה', המשגיח בתחתונים ומנהיג עולמו, עומדים צפופים

כאשר זהו על חשבון חייו, כי יש לאהוב את ה' בכל לבבך ובכל נפשך, אפילו נוטל את נפשך.

*

הכתוב משבח את יששכר עמוד התורה, יששכר חמור גרם [חמור בעל עצמות, סובל עול תורה], רובץ בין המשפטים. וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה, ויט שכמו לסבול [עול תורה] וגו' (בראשית מט-יד). ולכאורה יש להבין הקשר, דכיון שרואה הטובה של מנוחה, ונעימות מן הארץ, למה ויט שכמו לסבול. ופירשו בו, כי לפעמים ידמה לבני אדם, שהתלמיד חכם היושב באהלה של תורה, הסיבה היא משום שאינו יודע ומכיר תענוגי העולם, ולכן הוא פרוש ממנו. אבל האמת היא, שגם המה בני אדם שהחומר שלהם מתאוה לעניני עולם, וגם להם יש יצר הרע שמפתה אותם, ולא עוד אלא שמתגרה בתלמידי חכמים יותר מכולן (סוכה נב.). ואף על פי כן הם משליכים הכל ומתדבקים בתורה. ולכן אמר על יששכר, וירא מנוחה כי טוב, גם הוא יודע ומכיר טובת המנוחה, ואת הארץ כי נעמה, גם הוא מרגיש נעימות הארציות, ומכל מקום הוא עוזב הכל ומתדבק בתורה, ויט שכמו לסבול.

והסיבה שמוותר על תענוגי העולם, הוא על דרך מי שיש לפניו מאכל מוטעם מאד, שנפשו מתאוה לאכלו, אף על פי כן כאשר יבוא אצלו אדם ויציע לו שימסור לו המאכל, ועבור זה נותן לו מרגליות טובה או סכום מעות רב מאד, בודאי שיוותר על המאכל עבור הכסף. אם כי הכסף לא ישבע את נפשו, מכל מקום הוא מכיר התועלת והריוח רב שיוכל ליהנות אחר זה מהכסף ההוא, וכדאי לו לוותר עבור זה תענוג המאכל ההוא שהיא לפי שעה. וכמו כן המכיר ערכה של תורה, אשר עבורה יזכה לשכר של הון רב, שגדולה תורה שנותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא (אבות ו-ח). ולא עוד אלא שיזכה לשכרה המופלגת, אשר יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה (שם ד-כב). הוא מוותר על המנוחה כי טוב ועל הארץ כי נעמה, עבור ההון הרב שמשגיג עבור זה. וזהו גם בראשית העבודה, ומכל שכן ברבות הזמן כאשר זוכה לטעום טעמה של תורה, אז עצם התורה נעשה תענוג, שהם עצמם נחמדים מזהב ומפז, ומתוקים מדבש ונופת צופים.

ויש לומר על דרך המוסר, כי יש שני סוגים בשומרי התורה ומצותיה. כי הנה האדם נברא בעולם גשמי, ולצורך קיומו בעולם מוכרח להתעסק בעניני גשמיים, אכילה שתיה שינה משא ומתן וכו'. והפשוטי עם מקדימין תחלה לסדר צורכי גופם, ואחר שהם מסודרים בצורכיהם, פונים לצורכי שמים, לתפלה ולקביעות עתים לתורה. ועל דרך זה בממונם הם מסדרים תחלה עצמם עם כל צורכיהם, ורק אחר שנשאר להם יתרון, הם נותנים צדקה ושאר צורכי מצוה. ובני אדם אלו הם מקדימין צורכי גופם קודם שמתעסקים בצורכי נפש. ועל זה אמר הכתוב (מלכים א יד-ט) ואותי השלכת אחרי גויך, שמקדים תחלה עניני גופו. ואמרו חז"ל (ברכות י:) כל האוכל ושותה ואחר כך מתפלל עליו הכתוב אומר ואותי השלכת אחרי גויך, שמקדים אכילתו קודם תפלתו. וזהו ענין נטפל לה' מלפניו, שצורכי גופו הם קודמים להשם, הוא נטפל לה', אבל צרכי עצמו הם קודמים מלפניו. וחיבור כזה לה' אינה דביקות אמיתית, ואין השם מקדשם.

אמנם יש סוג עובדי ה', שמכירים תכלית חיותם, שהיא רק לעבודת קונו, ועל כן בכל דבר הם מקדימים תחלה לעשות רצון קונם בתורה ומצותיה. אך בהיות שבעולם הגשמי צריכין גם לגשמיות, לכן אחר שהשלימו חיובם בעבודת קונם, הם פונים לעניני גופם. ואנשים הללו הם נטפלים לה' מלאחריו, שמקדימין תחלה צורכי ה', ושוב באים צורכי עצמם, כדין גרמיזא שבא בסופו. וזהו הדביקות האמיתי, שאינה נמחק. ועל זה אמר הכתוב (תהלים טז-ח) שויתי ה' לנגדי תמיד, כי ה' עומד תמיד לפניו, היינו שצורכי קונו הם מוקדמים תחלה, והוא נטפל לה' מלאחריו.

וזהו שדקדק שישאל עזבו את תורתך אשר נתתי לפניך, שהתורה צריכה להיות לפני צורכי האדם, והם עשו את מלאכתם קבע, עניני צורכי הגוף היה להם דין קדימה, והתורה היה רק ארעי, ואותי השלכת אחר גויך. ולכן נתרדררו עד כדי כך, שבמעשיהם הביאו חורבן המקדש וגלותם. – וזהו שבחו של משה רבינו, שהקב"ה הודיעו מתחלה, שאחר קיום מצוה זו יאסף אל עמיו, ולא הביט על צורכיו, והזדרזו בשמחה לעשות רצון קונו, כי מצות ה' היה לפניו, זה יש לו דין קדימה, גם

וזהו שאמר הכתוב על יששכר, שבכח תורתו זכה שהוא לא מתנהג כזבולון, אשר חלקם היה שוין בימים ונהרות ולא בארצות, ואף על פי כן לא התרעמו. ואמר יירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה, גם יששכר רואה המנוחה של הרחבת הדעת בראיית שדות וכרמים, והוא רואה את הארץ דייקא כי נעמה, נחלתו של נפתלי מרומי שדה, והוא אין לפניו אלא ימים ונהרות ולא ארצות, ומכל מקום זיט שכמו לסבול, הוא לא מתרעם, אלא מקבל הכל באהבה, כי זהו כח התורה שאין עניני עולם הזה מטרידין אותו, והוא נכנע רק להשלים רצון קונו, ומעדן אותו התורה מקנאת איש מרעהו.

*

ובהפטורה של פרשתנו, מוכיח הנביא (ירמיה ב-ח) הכהנים לא אמרו איה ה'. ובמעניה של תורה הביא לפרש, כי אמרו חז"ל (יומא לט.) כי ארבעים שנה קודם החורבן לא היה גורל עולה בימין, והיה זה אות לרעה, כי מדת הדין שנרמזת בצד שמאל מתגברת בגלל העוונות. הרי מן הדין צריך היה האות הזה לעורר את הכהנים לתשובה, בראותם כי מדת הדין מתוחה עליהם, והנה לבסוף לא שמו לבם לזה, ובשלוות נפש המשיכו בחיי העון שלהם. וזהו שזועק הנביא 'הכהנים לא אמרו איה ד', הם לא שמו לב לראות איה 'השם', שהוא נוטה לצד שמאל, ולא נתעוררו לתשובה ע"כ.

ולענינינו יש לומר, כי חורבן הבית היה כי עזבו את תורתם אשר נתתי לפניהם, כי התורה צריכה להיות קודם צרכי האדם, שמתחלה יש להשלים חובתו למקום, ואחר כך יתעסק בצרכי עצמו. והם הקדימו צרכיהם קודם, ואותי השלכת אחר גוף. וכהני ה' היו צריכין להוכיח את העם 'איה ה', היכן הוא ה', אם הוא אחריהם או לפניהם, ולא הוכיחו זה את זה, ולכן בא החורבן. והתיקון לזה להקדים תמיד צרכי ה', תורה ומצותיה אשר הם מנת חיינו, ואז נזכה לגאולה קרובה במהרה.

אמנם יש לומר בזה עוד, דאיתא בגמרא (מגילה ו.) זבולון מתרעם על מדותיו היה (שאחר שחלקו את ארץ ישראל, באורים ותומים על פי הגורל, וכמבואר ברש"י (במדבר כו-נד) שלא נתחלקה הארץ במדה, לפי שיש גבול משובח מחברו, אלא בשומא, בית כור רע כנגד בית סאה טובה, הכל לפי הדמים ע"ש. היה זבולון מתרעם על גורלו שנמדד לו מן השמים) שנאמר (שופטים ה-יח) זבולון עם חרף נפשו למות (שהתרעם על רוע מזלו עד שקץ בחייו), מזה טעם, משום דנפתלי על מרומי שדה (שחלקו של נפתלי היה בשדות וכרמים). אמר זבולון לפני הקב"ה, רבונו של עולם לאחיי נתת להם שדות וכרמים, ולי נתת הרים וגבעות. לאחיי נתת להם ארצות, ולי נתת ימים ונהרות. אמר לו כולן [כל אחיך] צריכין לך, על ידי חלזון [חלזון עולה מן הים להרים, וצובעין בדמו תכלת ונמכר בדמים יקרים] וכו'. אפילו הכי שדות וכרמים עדיפי ליה [חביבי ליה] ע"ש. והקשה במהרש"א הא גם יששכר היה משותף אליו בנחלה זו, ובשמעתין לא הזכיר אלא שזבולון היה מתרעם על חלקו ולא יששכר. וכתב דמכיון שיששכר היו בעלי תורה לא התלוננו על חלקם ע"כ.

הרי לנו גודל חשיבות עסק התורה, שמעדן את האדם שלא מתרעם על מדותיו, אין לו קנאה כאשר רואה נפתלי על מרומי שדה, הוא מכניע עצמו תחת גזירתו של מקום, אם זהו החלק אשר בחר ה' בעבורו, הוא מקבל אותו בשמחה, והוא מוצא כל תענוגו וסיפוקו בתורה, ולא מתרעם על שדות וכרמים. וזהו מוסר השכל לכל אדם, כל אחד קודם שבא לעולם, המלאך מביאו לפי ה', וגוזרין עליו, טפה זו מה תהא עליה, גבור או חלש, חכם או טיפש, עשיר או עני, (נדה טז.) וארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת, בת פלוני לפלוני, בית פלוני לפלוני, שדה פלוני לפלוני (סוטה ב.). ואחר שמתגדל ורואה מה נגזר עליו, כמה פעמים מתרעם על מדותיו. והקנאה מוציאו מן העולם, שהוא לא זכה למדתו של חבירו. ורק בני תורה זוכין לשרש קנאה הזאת, הם מסתפקים במה שיש להם, ומקבלים גזירת הבורא עליהם בשמחה, ושבט יששכר לא מתרעם.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' יואל ווערעברער הי"ו לרגל השמחה השוויה במענו בהכנס בני לעול התורה המצות	מוה"ר ר' שלמה שייך הי"ו לרגל השמחה השוויה במענו בהכנס בני לעול התורה המצות	הרה"ג ר' מענדל פרענקל שליט"א ר"מ בישיבה קטנה לרגל השמחה השוויה במענו בהולדת בניו התאומים למול מזב
---	--	--